

5. Keskiajan suomalainen yhteiskunta ja talous

Säädyt

- aatelisto
 - ylimyksille palkkioksi verovapaus ratsumiehen varustamisesta (frälse > maallinen rälssi)
 - Suomessakin ajoittain läänityksiä, mutta ei varsinaista feodalismia
- papisto (hengellinen rälssi)
 - verovapaus
- porvaristo
 - kaupunkien kauppiaat ja käsityöläiset
- talonpojat
 - noin 98 % asui maaseudulla ja heistä yli 90 % omisti tilansa (vertaa Keski-Euroopassa maaorjuus yleistä)

Säätyjen etuoikeudet ja tehtävät Suomen sääty-yhteiskunnassa

Maallinen rälssi eli aatelisto:

- etuoikeutena verovapaus (ajan myötä perinnöllinen) ja suuri maaomaisuus
- tehtävänä ratsupalveluksen suorittaminen
- aateliskartanoita lähinnä Varsinais-Suomessa, Uudellamaalla, Hämeessä ja Satakunnassa
- tunnettuja aatelissukuja esim. Fleming, Tott, Kurki, Tavast, Horn ja Särkilahti.

Porvaristo:

- kaupungin hallintoon saivat osallistua vain kauppiaat, joilla oli porvarisoikeus
- kaupunkien syntyminen usein muinaissuomalaisten entisille kauppapaikoille (vesistöt)
- kaupunkien hallinto (raati, pormestarit)
- suomalaisten kauppiaiden ja käsityöläisten osuus porvaristossa vahvistui keskiajan mittaan.

Hengellinen rälssi eli papisto:

- etuoikeutena ja vallan perustana verovapaus
- verotusoikeus (kymmenykset)
- oma tuomiovalta (kanoninen oikeus)
- nimitysoikeus (virkailijat, tuomiokapituli).

Talonpojat:

- turkiskaupan vähentyessä suomalaisesta yhteiskunnasta talonpoikaisvaltaisempi
- oikeutena mahdollisuus vaikuttaa paikallishallinnossa
- rasituksina verotus (kuninkaalle ja kirkolle), sotalaitos sekä työsuoritukset (kyyditys- ja kestikievarilaitos, teiden, kirkkojen ym. rakentaminen)
- suomalainen talonpoika useita eurooppalaisia talonpoikia itsenäisempi ja vapaampi
- Länsi-Suomessa viljelymuotona peltoviljely (sarkajako) ja ryhmäkyläasutus
- Itä-Suomessa viljelymuotona kaskiviljely ja haja-asutus.

Kauppa ja kaupungit

- kauppaa käytiin markkinapaikoilla
- kauppamatkoja Ruotsin Sigtunaan ja Novgorodiin asti
- hansakauppiaita myös Suomeen
 - saksalaisia kauppiaita, kestejä
 - alkoi muodostua kaupunkihallintoa raateineen ja kaupunkeja
- valtio myönsi kaupungeille erioikeuksia
 - maalla sai käydä kauppaa vain markkinoilla

- Turulle kaupunkioikeudet 1290-luvulla
- Ulvila, Rauma, Porvoo, Viipuri, Naantali
- Ns. talonpoikaispurjehdus oli kielletty, silti sitä paljon harjoitettiin.
- ulkomailta tuotiin mm. suolaa ja ylellisyystuotteita

Kaupungit keskiajalta 1600-luvulle

- Mitä tietoja kartta antaa?
- Keskiajalla oli vain muutama kaupunki, Varsinais- ja Etelä-Suomessa.
- 1500-luvulla perustetut kaupungit sijoittuivat samalle alueella.
- Ne olivat rannikkokaupunkeja.

- 1600-luvulla kaupunkien määrä nousi ja alueellinen kattavuus kasvoi.
- Perämeren rannikolle syntyi tervakaupunkeja.
- Sisämaassa kaupungit syntyivät pääosin linnojen yhteyteen.
- Asutus levisi rannikkoja pitkin.

- Mitä huomaat, kun vertaat kaupunkien sijaintia Pähkinäsaaren rajaan?

→ Pääosa kaupungeista ja ilmeisesti asutuksestakin on rajalinjan länsipuolella.

